

Práci, jež je koncipována jako kapitoly z historie české hudební terminologie, předcházeli dlouhodobý zájem o studium této problematiky u obou autorů a základní, jimi proklamovaná Eggebrechtova teze, vyvozená ze zkušenosti z četných terminologických diskusí, tj. že „jedinou konkrétní definici termínů jsou vlastně jeho dějiny“, jinými slovy, že každý termín je významově zatížen svou historií.

Česká hudební terminologie se svými typickými jevy je sledována v rozmezí 14. až 19. století, nastíněny jsou i zásadnější změny ve 20. století.

Již v předmluvě autoři prozrazují etymologické kořeny a vlivy termínů v jednotlivých vývojových etapách – v evropské hudební terminologii má v počátcích dominantní postavení zcela logicky latina, od 16. století se konkurenčními jazyky stávají italština a francouzština, ve 20. století vlivem internacionalizace pro oblast jazzu, rocku a nonartifciální hudby angličtina.

Autoři svou práci počínají odkazem praslovanského dědictví, kdy byly hudební pojmy často vytvářeny zvukomalebnou transformací, respektive měly onomatopoický základ, který byl dalším hláskovým vývojem mnohdy zastřen. Nastíňují zde situaci kolem 10. století, kdy se čeština začala postupně vydělovat z praslovanského kontinua. Po tomto úvodním nástinu autoři mapují raný staročeský stav od 13. století, doby prvních českých literárních i neliterárních písemných památek, kde byla kulturním jazykem latina a úsilím vznikající spisovné češtiny bylo vyrovnat se s tímto jazykem výrazově. Doložené texty zde autoři čerpají především z Gebauerova Slovníku staročeského a z jeho pokračování Staročeského slovníku, například z Jungmannova slovníku – jde zejména o lexikony žaltářů (Wittenberského, Klementinského, Kapitulního).

Názvy dalších oddílů jsou uváděny podle významných osobností nebo vývojových stadií jednotlivých období chronologicky řazených (Klaret, Patnácté století, Humanistická epocha, Komenský a Michna, Kašpar Vusín, Podíl Jakuba Jana Ryby na vytváření novočeské terminologie a cesta Josefa Antonína Seydla, Jan Nepomuk Škroup, Dvacáté století).

Od kapitoly věnované českému lexikografu mistru Bartoloměji z Chlumce, alias Klaretu, uplatňují autoři při výčtech abecedně řazených termínů dělení na konkrétní a abstraktní, popřípadě na onomatopoeia, neboť uvedené kategorie vykazují jistá vývojová specifika. Velmi zajímavé se mimo jiné jeví srovnání terminologie současníků Komenského a Michny. V kapitole pojednávající o situaci 20. století se autoři zcela logicky zaměřují především na terminologické inovace Leoše Janáčka, jehož osobitě hudební pojmosloví by mohlo vydat na samostatnou práci, dále na Aloise Hábu, ale též Ctirada Kohoutka, Eduarda Herzoga aj.

Na mnoha místech jsou v textu citovány typické či kontextové příklady, které vhodným způsobem ilustrují situace, o nichž se autoři zmiňují.

Samozřejmostí je v závěru práce připojený terminologický rejstřík, jenž obsahuje přibližně 2250 slov a slovních spojení.

Odkazy na prameny a použitou literaturu jsou uváděny jednak na konci každého oddílu, jednak v závěrečném seznamu literatury.

Dějiny české hudební terminologie jsou obsažným, fundovaným dílem, které náleží k významnějším mezioborovým počínům, neboť integrovaným způsobem využívají speciálních poznatků hudební a jazykovědné historiografie, lexikologie a muzikologie.

M. SEDLÁČEK.

* Brno, MU 2004 (Spisy Filozofické fakulty č. 356), 122 s.

Pospíšil, I. – Moser M.: Comparative Cultural Studies In Central Europe*

Komparatistické studie získávají v současném globalizovaném světě stále důležitější roli. Téma vývoje multikulturalismu, viděné pohledem lingvistů, se pak logicky stává jedním z opěrných pilířů výzkumu daného fenoménu. V tomto kontextu tvoří také nový sborník *Comparative Cultural Studies in Central Europe*, vydaný jako další z vý-

stupů společné práce výzkumného týmu, vzniklého díky spolupráci Brna a Vidně a zaštitění profesorů Ivo Pospíšila a Michaela Mosera, vystupujících v tomto případě též v roli editorů, jeden z cenných příspěvků na zvolené téma. Čtenářům se tak do rukou dostává výbor devíti studií poukazujících na středoevropské spojitosti a diferenciaci provázející vývoj multikulturality v daném regionu. Sborník otevírá příspěvek Stefana Michaela Newerkla nazvaný *Rozmanitosť jazyků a kultur v Rakousku-Uhersku a jejich konvergenční tendence*, v němž autor na základě konkrétních případů popisuje vývoj pozvolného splyvání jazyků od nerovnovážného vztahu, stojícího u zrodu postupného přejímání slov mezi češtinou, slovenštinou, němčinou a maďarštinou, směrem k nové prospěšné syntéze přejímání jazykových jevů v duchu budoucího rozvoje regionu Evropské unie a její následné provázanosti s globalizovaným, anglicky mluvícím, světem. Následující studie Jiřího Gazdy nazvaná *Tendencija v internacionalizaciji i v zapadnoslavjanskih jazykach v rabotach srednejevropejskich lingvistov* soustřeďuje zcela v duchu svého východiska pozornost autora k západoslovanským jazykům a k problematice internacionalizace slovní zásoby jako prostředku dalšího zesilování principů vzájemné provázanosti, viděné tentokrát také v rovině fonetické, morfologické a ortoepické, které však v konečném důsledku znamenají především východisko pro rezonanci těchto procesů ve vyšších rovinách jazyka. Aspekty proměny vědeckého zkoumání současné lingvistiky analyzuje Galina Mironová *Principy naučnogo issledovanija sovremennoj lingvistiky i jevričeskaja cennost muldisciplinarnogo podchoda*. Reinterpretace vědy a představ o ní i o předmětu jejího zkoumání vede autorku k pokusu nově nahlédnout výzkumné metody, v nichž by se nadále měl odrážet zejména holistický přístup k předmětu zkoumání, jehož epicentrem by tělesoporu měl zůstat člověk a jeho vztah k Vesmíru, Společnosti i k sobě samému. Teritoriálně jiný areál se pak zračí ve studiích Michaela Mosera *Die sprachliche Erneuerung der galizischen Ukrainer zwischen 1772 und 1848/1849 im mitteleuropäischen Kontext* a Hermanna Biedera

Die ukrainische Grammatikographie des 19. Jahrhunderts im Kontext ost- und mitteleuropäischer sprachwissenschaftlicher Richtungen. Obrat ke konkrétním autorům jako svébytným solitérům středoevropského regionu představují závěrečné studie výboru. Po kratší studii *Zu Zenon Przesmycki-Miriam's Übersetzungen der Schilflieder von Nikolaje Lenau* Stefana Simoneka následuje zejména pro naši kulturu aktuální příspěvek Ivo Pospíšila publikovaný pod názvem *Odna srednejevropejskaja sudba (František Kautman kak literaturoved i belletrist)*. Obrací pozornost čtenářů k osobnosti literárního vědce a beletristy Františka Kautmana a jeho tvorbě. Ta se pro Pospíšila stává typickým příkladem provázanosti jednotlivých kulturních vlivů středoevropského regionu. Osobitost Kautmana pak ve své svéráznosti dodnes dokazuje nezpochybnitelný a zároveň umělecky velmi cenný kulturní odkaz, schopný zrodit nové významy a transcendence, odrážející vlastní podstatu Střední Evropy, její magickou atmosféru, následnictví, neukončenost, spojenou s onou připraveností regionu k budoucnosti. Zrcadlení těchto znaků v Kautmanově tvorbě přitom znovuožívá právě až na pozadí kulturních změn, které naši globalizaci provázejí. Celý sborník pak uzavírá studie Josefa Dohnala *Cesta do nitra lidské duše v literatuře počátku 20. století*. Je věnována trojici autorů Andrejev – Musil – Kafka. Autor se pokouší aktualizovat problematiku multikulturality a jejich důsledků hledání vnějších souvislostí ve smyslu obratu směrem k lidské duši a na hledání odpovědí na otázku, jak člověk, jedinec „vypadá“ ve svém nitru. Účinnost tohoto obratu podle něj ještě zesiluje vzrůstající protiváha technických nástrojů jako reprezentantů informačního věku. Obrat do nitra znamená tedy sice subtilnější, zároveň však i mnohem účinnější nástroj k dalšímu pokroku a jeho manifestaci v umělecké tvorbě. To ostatně dokládá i analýza několika momentů z literárních děl zmiňovaných umělců, jejichž iracionální svět vytváří ve svých východiscích globální jednotu, nehledě na geografické místo působení konkrétních autorů. Jak sám autor příspěvku dodává: „*Ačkoli prvky tohoto nového modelu světa nastupují po-*

stupně, ačkoli si jich nevíšmájí všichni autoři ve stejnou dobu, přesto lze tvrdit, že se ve středoevropském prostoru objevují v přibližně shodnou dobu a v situaci, kdy senzitivní jedinci mezi spisovateli zachycují signály, jež ostatní začnou vnímat o něco později.“ Multikulturalita jako problém nového znění kulturních tradic se tak zrcadlí v neotřelých souvislostech, které zpětně přinášejí celému výboru jedinečnou syntézu potvrzující platnost zvolených východisek výzkumu i nabízených spojení.

P. KLEIN, S. KORYČANKOVÁ

* Brno, MU 2004, 203 s.

Dorovský, Ivan (ed.): Historik Josef Kolečka*

Osmdesáté narozeniny mezinárodně uznávaného historika profesora Josefa Kolečky daly podnět k uspořádání jednodenního vědeckého zasedání, které zhodnotilo Kolečkův přínos pro rozvoj historické vědy. Organizátorka akce Společnost přátel jižních Slovanů na zasedání, které se konalo 4. března 2004 v Brně, pozvala historiky z akademických ústavů a vysokých škol. Přednesené referáty se staly spolu s Kolečkovou bibliografií z let 1985 – 1998 a jeho studií o Michailu Alexandroviči Bakuninovi součástí sborníku *Historik Josef Kolečka*.

Prof. F. Hejl ve svém referátu přiblížil dobu po roce 1945, kdy spolu s J. Kolečkou studoval na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Byla to doba, kdy se obor historie musel vyrovnávat se ztrátami, které mu způsobil nacistický režim. Popraven byl prof. V. Groh, v Mauthausenu zemřel prof. J. Tvrdý. Upozornil na zvýšený zájem tehdejších studentů o slovanské dějiny, kterou posílila i smlouva o kulturní spolupráci uzavřená mezi Československem a slovanskými státy střední a jihovýchodní Evropy. Díky této smlouvě, obsahující ustanovení o poskytování studentských stipendií, byl Kolečkovi umožněn studijní pobyt v Polsku, kde studoval dějiny Slezska a jeho úlohu v československo-polských vztazích v 16. a 17. století. Slovanským dějinám se Koleč-

ka věnovat už nepřestal. Těžištěm jeho vědecké práce se stala národnostní problematika zemí střední a jihovýchodní Evropy v 19. století, zejména habsburské monarchie. Prof. Hejl si rovněž všímá Kolečkových organizačních schopností při působení v pobožce Historického ústavu Československé akademie věd, ve funkci proděkana i jako člena bilaterálních historických komisí. Kromě odborných znalostí oceňuje i Kolečkovu lidskost, kolegiálnítu, které na místě jeho působení vytvářely prostředí tvůrčí spolupráce a vzájemné úcty.

Dr. L. Hladký a prof. I. Dorovský se zaměřili na problematiku jižních Slovanů, které se Kolečka věnoval v některých svých dílech. V nich se Kolečkovi mimo jiné podařilo zachytit genezi názorů představitelů evropské levice k balkánským Slovanům. Ve studii *Balkánská otázka 1908-1914. Mezinárodní socialistické hnutí o mladoturcké revoluci a o balkánských válkách* po důkladném rozboru diskusí představitelů socialistických stran a dalšího pramenného materiálu dokázal vytvořit komplexní pohled na uvedenou problematiku. Pomocí podrobné analýzy a intuice historika nám odkryl i skryté zájmy a aspirace evropských mocností angažujících se na Balkáně.

Prof. M. Danilák a dr. M. Šesták se zabývali Kolečkovými díly, která zachycovala revoluční roky 1848-1849 v Rakousku. Kolečka na tyto roky nahlížel z hlediska národnostní problematiky, hledal její ideové, politické a sociální kořeny. Průběh událostí sledoval ve dvou rovinách: v rovině celostátní, ve které líčil události s dopadem na existující národní hnutí, a v rovině programu jednotlivých národních hnutí s jejich vzájemnými vztahy.

Dr. V. Šťastný sledoval Kolečkův zájem o polskou historii, jehož počátky můžeme nalézt v jeho stipendijním pobytu na univerzitě v Krakově. Následovala série recenzí, článků, příspěvků a studií, všiml si polské problematiky i v rozsáhlejších monografiích. Ocenil Kolečkovo nazírání polského prostředí v širších souvislostech a postižení úlohy polského elementu v obecném vývoji.

Prof. J. Válka se soustředil na Kolečkovu monografii *Národy habsburské monarchie v revoluci 1848-1849*. Upozornil na fakto-